

проблеми усунення навчальних перевантажень і подолання формалізму у викладанні математики у своєму виступі на XI з'їзді природознавців і лікарів (1902 р.). Він вбачав формалізм у механічному запам'ятовуванні великої кількості теорем, формул і правил без бажання вдуматися в їх взаємозв'язок, у перевантаженні пам'яті за рахунок роботи думки, у перевантаженні учнів домашніми завданнями [4].

Давид Гільберт (1862-1943), геніальний німецький математик читав лекції повільно, «без зайвих прикрас» і з багатьма повтореннями, *щоб бути впевненим, що всі його зрозуміли*. Як правило, він повторював матеріал минулої лекції.

Г.В. Пфейффер (1872-1946), математик, професор Київського університету, також читав лекції повільно з частими повтореннями [4].

На нашу думку, наведені зразки забезпечення нормованого навчання мають стати предметом творчого наслідування і практичного засвоєння для викладачів вищої школи України.

Список використаної літератури

1. Беспалько В.П. Теория учебника: Дидактический аспект // В.П. Беспалько. – М.: Педагогика, 1988. – 160 с.
2. Выготский Л.С. Мышление и речь / Л.С. Выготский / Собр. соч. в 6-ти т., Т. 2. – М.: С. 184-294.
3. Дистервег А. Руководство к образованию немецких учителей / А. Дистервег // Хрестоматия по истории зарубежной педагогики / Сост. проф. А.И. Пискунов. – М.: Просвещение, 1971. – С. 385–444.
4. Киевские математики-педагоги. – К.: Вища школа, 1979. — 312 с.
5. Коменский Я.А. Великая дидактика / Я.А. Коменский // Избр. пед. соч.: В 2-х т. – Т. 1 / Под ред. А.И. Пискунова. – М.: Педагогика, 1982. – С. 242-476.
6. Оржеховська В. М. Профілактика правопорушень серед неповнолітніх / В.М. Оржеховська. – К.: ВіАн, 1996. – 352 с.
7. Пантік В.В. Структура захворюваності студентів Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки / В.В. Пантік // Матеріали за 12-а міжнародна научна практична конференція, «Achievementofhighschool- 2016». (17-25 November, 2016) – Том 8. Психологія і соціологія. Фізическата культура и спорта. – Софія: «Бял ГРАД-БГ» ООД – 72– С. 67-70.]
8. Степаненко М., Лутфуллін В. Норми й аномалії навчальної діяльності школярів / М. Степаненко, В. Лутфуллін // Витоки педагогічної майстерності. Збірник наукових праць ПДПУ ім В.Г. Короленка. Серія "Педагогічні науки". – Випуск 21. – Полтава, 2018. – С. 5-9.
9. Сухомлинський В.О. Вибрані твори: В 5-ти т. – Т. 4. / В.О. Сухомлинський – К.: Рад. школа, 1977. – 640 с.
10. Ушинський К.Д. Вибрані педагогічні твори.: У 2-х т. – Т. 2 / К.Д. Ушинський / За ред. О.І. Пискунова. – К.: Рад. школа, 1983. – 359 с.

Алла Хоменко

ПАРАДИГМА ВИХОВАННЯ ЯК МЕТОДОЛОГІЧНА ОСНОВА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СИСТЕМИ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Сучасне суспільство потребує нового типу людини, яка здатна жити в безперервно змінному світі з урахуванням його власних якісних змін. У суспільній свідомості змінюється уявлення про людину як цінність і мету освіти й виховання: вона виступає одночасно як суб'єкт власного життя, національної історії та культури і як носій загальнолюдських цінностей, представник світової цивілізації.

При цьому самовдосконалення людини, зростання здібності й потреби у самореалізації стає головною метою розвитку особистості та світового суспільства у третьому тисячолітті. На освіту і виховання покладається місія прогресивного розвитку країни через людину, здатну до духовно-морального культурного відродження, творчої

професійної самореалізації та інноваційної діяльності, перетворення всіх сторін власного життя і життєдіяльності суспільства в контексті процесів глобалізації, інтеграції та інформатизації.

Виховання освіченої людини, озброєної науковими знаннями й найновішими культурними досягненнями людства, вимагає методологічного обґрунтування змісту духовної еволюції аксіосфери сучасної людини, використання нових концепцій, теорій і підходів до процесу становлення особистості як суб'єкта життєтворчості. Тому визначення теоретичних основ розробки сучасних моделей освіти й виховання в Україні й світі передбачає, насамперед, звернення до методологічного базису педагогічної науки, зокрема педагогічної парадигми, яка виступає домінантою модернізації педагогічного процесу на всіх рівнях розвитку освіти.

У зв'язку з цим підготовка професіонала у вищій школі потребує глибокого осмислення реалій сьогодення, врахування викликів техногенного розвитку сучасного суспільства, розуміння того, що якість вищої освіти детермінується домінуючими в конкретний історичний період світоглядними узагальненнями на загальнонаукову картину світу, типи матеріальних і духовних систем, закони функціонування й розвитку природи і суспільства, сутність людського буття; аксіологічними критеріями як основи державно-ідеологічної свідомості; метамоделями освіти і виховання, які становлять стрижень парадигмального осмислення даного процесу.

Характерологічними рисами сучасної неklasичної педагогічної науки постмодернізму є граничний плюралізм думок, програм, світоглядних моделей і мов культури, відмова від ієрархічності, пріоритети суб'єктності і суб'єктивності. Проте, світовий досвід провідних держав світу у підготовці високоякісних фахівців (Німеччина, Велика Британія, Швейцарія, Китай, Японія, Сінгапур, Канада, Сполучені Штати Америки та ін.) свідчить, що тільки розумне поєднання традицій та інновацій у системі вищої освіти, максимальне збереження професорсько-викладацького складу, який є «золотим фондом» кожного закладу вищої освіти, самовіддана і невтомна праця яких заклала підвалини університетської науки в кожній країні й світі в цілому та одночасне відкриття широкого поля для інноваційної професійної діяльності молодого покоління викладачів є тим фундаментом, який забезпечує високу якість підготовки фахівців у складних умовах розвитку світової цивілізації.

Аналіз вітчизняних і зарубіжних наукових публікацій кінця ХХ початку ХХІ століття показує, що інтерес учених-дослідників до феномену парадигмального осмислення розвитку освіти і виховання викликаний пошуком наукової раціональності постнекласичного етапу розвитку педагогічної науки, необхідністю формування методологічної культури як теоретика-науковця так і педагога-практика. Серед них слід назвати С.О. Адоньєва, Б.М. Бім-Бада, М.В. Богуславського, А.М. Бойко, С.В. Бондаревську, Н.В. Бордовську, Г.Б. Корнетова, Н.Л. Коршунову, В.В. Краєвського, І.А. Ліпського, Вал. А. Лукова, Вол. А. Лукова, О.Г. Прикот, Н.А. Савотіну, В.В. Серікова, Х.Г. Тхагапсоева, Г.П. Щедровицького та ін.

У зв'язку зі входженням вищої освіти України у європейський і світовий освітній простір пріоритетного значення, поряд із позитивною стабільністю, набуває динамізм, гнучкість, постійне оновлення й удосконалення якості і змісту професійної підготовки [1]. Необхідність вчасно реагувати на всі процеси, що відбуваються в державі, Європі й світі, вимагає від вищої школи фундаментальності й інноваційності організації і здійснення навчально-виховного процесу. На викладача вищої школи покладається відповідальна місія якісно нової професійної підготовки висококваліфікованих фахівців. Даний процес неможливий без методологічних знань, які визначають світоглядні підходи до процесу перетворення дійсності.

Педагогічну парадигму (парадигму освіти і виховання) ми розглядаємо як вищу форму науково-теоретичного знання, фундаментальне поняття методології педагогіки,

домінуючу в певний період культурно-історичного розвитку суспільства світоглядну основу науково-педагогічного пізнання, дисциплінарну матрицю, систему методолого-теоретичних норм і стандартів, а також аксіологічних критеріїв, що розкриває характерологічну цілісність освітньо-виховного процесу у вищій і загальноосвітній школі та регулює науково-дослідницьку і відповідну їй практичну інноваційну педагогічну діяльність [2].

За останні десять років у вітчизняному педагогічному науковому контексті відбувається процес применшення значення виховання і підміни його освітою, що руйнує розвиток особистості, нівелює фундаментальні основи її життєтворчості. Аналізуючи дефініції терміну «виховання» у наукових працях, ми приходимо до висновку, що і зараз трактування цього системоутворюючого поняття відбувається по-різному: по-перше, виховання представлено як процес цілеспрямованого формування, розвитку і соціалізації особистості (широко розповсюджене у вітчизняній педагогіці визначення); по-друге, виховання є процесом соціокультурного становлення особистості, формування суб'єкт-суб'єктних виховальних відносин суб'єктів виховного процесу, співтворчості у створенні особистісного образу тощо. У сучасних умовах трансформації термінології педагогічної науки процес уточнення не завершено.

Проте, загальновідомо, що джерелом освіти і виховання виступає, насамперед, національна культура як складова світової культури, що визначається природним середовищем і характеризується одночасно поєднанням загальнолюдського і етнічного: міжкультурним діалогом, виробленням сучасного світогляду і відносною консервативністю, збереженням самотності на основі національної ідеї.

Виховання є тим родовим поняттям, з якого виростають такі видові категорії педагогічної науки як педагогічна діяльність, цілісний педагогічний процес, освіта і навчання, саморозвиток особистості. Виховання є процесом відображення не тільки індивідуальних рис людської взаємодії, але й тенденцій і закономірностей конкретно-історичних суспільних відносин. Потрібно зазначити, що сучасне виховання в Україні ускладнено низкою негативних суспільних явищ: кризою соціальної системи, загостренням політичної ситуації, соціальною напруженістю, зростанням економічної нестабільності, падінням моралі, погіршенням екології і т. ін., що значно гальмує інтелектуальний і духовно-моральний розвиток студентської молоді.

Тому важливим питанням сучасної трансформації освітніх процесів в Україні й світі є відродження значущості виховання у педагогічному процесі вищої школи, практична реалізація якого здійснюється як процес формування суб'єкт-суб'єктних відносин (взаємодії) в системі «викладач-студент», що безумовно визначає якість підготовки фахівців.

Взаємодія між людьми виступає у двох аспектах: по-перше, як міжособистісний контакт, внаслідок чого відбуваються взаємні зміни установок, поведінки, діяльності й відносин; по-друге, як система взаємозумовлених індивідуальних дій, пов'язаних циклічною причинною залежністю, при якій поведінка кожного з учасників процесу виступає одночасно стимулом і реакцією на поведінку інших. Виховання є першоосною людської взаємодії, оскільки формування вищих психічних функцій особистості відбувається, насамперед, завдяки спілкуванню й діяльності, що формують тип поведінки і відносини з соціальним оточенням. Тому виховання є тим унікальним, головним і фундаментальним процесом, завдяки якому здійснюється еволюція соціально-культурного розвитку як окремої особистості так і соціуму, держави в цілому.

Вважаємо, що ефективність модернізації навчально-виховного процесу визначається не лише готовністю і спроможністю викладачів впроваджувати новітні досягнення педагогічної науки у практику вищої школи, але й рівнем компетентності з формування суб'єкт-суб'єктних ціннісно-змістовних відносин зі студентами, що

виступає практичним механізмом реалізації сучасної особистісно-гуманістичної педагогічної парадигми вищої освіти в Україні.

Суб'єкт-суб'єктні виховуючі відносини «викладач-студент» у вищій школі є складним психолого-педагогічним феноменом, сутність якого становить взаємообмін позитивними емоціями, професійно-спрямованою інформацією, духовними цінностями на рівні співробітництва і співтворчості, що детермінує особистісно-професійний розвиток студента і особистісно-професійне зростання викладача. Такий взаємообмін передбачає свідомий, інтенсивний, продуктивний розвиток і саморозвиток майбутнього фахівця та гуманізацію професійної діяльності викладача.

Особистісне зростання студента полягає у вдосконаленні процесів самопізнання, самооцінки й моральної саморегуляції, які ведуть до формування якісно нового рівня його вихованості. Разом із цим, на нашу думку, відбувається і професійне самовдосконалення викладача шляхом розвитку гуманних якостей його особистості, формуванням стійких гуманних позицій у відносинах зі студентами, знанням і використанням у практичній педагогічній діяльності засобів забезпечення гуманної ціннісно-змістовної взаємодії.

Аналіз наукових досліджень, власна педагогічна діяльність дозволили виокремити умови, які визначають ефективність функціонування суб'єкт-суб'єктних відносин у системі «викладач – студент»: 1) побудова навчально-виховного процесу вищої школи на основі ціннісного ставлення до особистості кожного студента з урахуванням його професійних інтересів; 2) орієнтація педагогічного спілкування на діалогічні форми; 3) включення студентів у різні форми дослідницької діяльності, які підвищують значущість суб'єктів відносин один для одного; 4) забезпечення наукового співробітництва і співтворчості у відносинах; 5) опора у відносинах на рівень культури й компетенції учасників взаємодії як фактору особистісного розвитку.

Історія і теорія педагогіки свідчить про те, що процес виховання особистості у всі часи ґрунтується на основоположних ідеях, методологічних установах, концепціях, теоріях, наукових підходах, які визначають цілісну модель (парадигму) побудови освітньо-виховного процесу певної історичної епохи. У зв'язку з цим, предметом особливої уваги вчених, педагогів-практиків повинні стати вихідні методологічні ідеї побудови традиційних та інноваційних систем освіти й виховання, звернення до філософії педагогіки як метапедагогічного знання; наукового осмислення того факту, що педагогічне знання обов'язково пов'язується зі світоглядними установами наукового співтовариства певної історичної епохи на сутність, зміст і цінність людського існування.

В умовах інформаційної революції глобальна освіта і виховання виступають у якості нової особистісно-гуманістичної соціально-гуманітарної педагогічної парадигми, яка зумовлює не тільки глобально-еволюційну і соціально-інформаційну модернізацію педагогічного процесу у загальноосвітній і вищій школі, але й виступає методологічним підґрунтям гуманізації, гуманітаризації і демократизації світового освітньо-виховного простору.

Список використаної літератури

1. Закон України «Про вищу освіту» від 1.07.2014 № 1556-VII. Електронний ресурс Режим доступу: / mon.gov.ua./ (Дата звернення 7.10.2019)
2. Хоменко А.В. Парадигма виховання як базовий методологічний конструкт педагогічної науки / А.В. Хоменко // Педагогічні науки: Збірник наукових праць. – Випуск 61-62. – Полтава, 2014. – С. 58-66.